

SEX, DROGER
OCH SKVALLER

SÅ BLEV FLASHBACK EN MAKTFAKTOR

50 ÅR OCH
DISKOKUNG?

PER GESSLE BÖRJAR OM

LÄSMAGASINET OM SVERIGE

FILTER

DECEMBER & JANUARI 08/09

Hjälp!

Kan en svensk Tarzan stoppa apjakten?

NOVEMBER 2008 • PRIS 6,95 SEK • 7,95 SEK • 7,50
INTERPRESS 3333-05 • 7 388333 306901 • RETURVECKA 05

Människorna • Idéerna • Berättelserna De kommande två månaderna.

DECEMBER

TIS
2
DEC

MUSIK. Britney Spears album *Circus* är en stor händelse för fansen, men för det Britneyindustriella komplexet – en droppe i havet. Musik, sidan 138

LÖR
6
DEC

HUSDJUR. Föreningen Ädelkatten ordnar kattutställning i Västra Frölunda. Temat är hårdrock. Där för ser jag fram emot, sidan 22

SÖN
7
DEC

ÄVENTYR. Downhillmässan, en av Sveriges största skidmässor. Extremåkarna är branschens hjältar. Tomas Olsson ville vara värst. Reportage, sidan 46
»Folk som utsätter sig för extrema förhållanden, det saknas väl någon signalsubstans i hjärnan på er?«

SÖN
7
DEC

TV. Invandrardramat *Åkalla* har premiär på SVT. Manusförfattaren Åsa Lantz hoppas att ingen blir arg. Därför bävar jag inför, sidan 22

MÅN
8
DEC

LÄSNING. Boken *Mia – Sanningen om Gömda* kommer ut. Liza Marklund får smaka på grävande journalistik. Böcker, sidan 124
»Folk har ju trott på den här påhittade historien.«

ONS
10
DEC

PRIS. Nobelprisen delas ut i Konserthuset i Stockholm. Erik Lantz är en av de få som lyckats sabba den sobra tillställningen. Så tänkte de, sidan 42

ONS
10
DEC

FEST. Efter prisutdelningen är det Nobelfest i Stadshuset. Mikael Andersson är där, men han får nöja sig med resterna. Ekvationen, sidan 41

SÖN
21
DEC

MUST. Julmustförsäljningen når sin kulmen. Inte ens ett Coca-Cola på krigsstigen har rätt på den ursvenska juldrycken. Mat & dryck, sidan 132

»Vissa saker sitter i ryggmärgen.«

MÅN
22
DEC

SHOPPING. Dagen då julhandeln är som intensivast. Munir Wardas kunskaper om dockteater lockar oss att köpa mer. Så hamnade jag här, sidan 34

ONS
24
DEC

LEGO. Julafton. Efter de mörka åren är Lego åter barnens favoritklapp. Tacka några övervintrade fanatiker för det. Teknik, sidan 142

FRE
26
DEC

TV. Första delen av miniserien *Selma* sänds i SVT1. Det kan vara sista chansen för ambitiöst drama på SVT. Reportage, sidan 70
»SVT styrs av sin ängslighet att tillfredställa en stor publik.«

FRE
26
DEC

FILM. *Vägen hem*, om händelserna i Knutby, har premiär. Liv Mjönes blev rädd när hon fick rollen som barnflickan Sara. Genombrottet, sidan 24

ONS
31
DEC

NYÅR. Med hundratals ton oxflé, fyrverkerier för 220 miljoner och hundratusentals liter champagne laddar vi för en rejäl fest. Stereotypen, sidan 37

ONS
31
DEC

VÄLGÖRENHET. Sista dagen för jätteinsamlingen Världens Barn. Johan von Schreeb tycker att vi borde ge mindre. Bråkstaken, sidan 26
»Georgien är ju lite av Carl Bildts intressesfär.«

FALL HÖJD

Tomas Olsson ville försörja sig som äventyrare, och lärde sig alla knep om hur man bäst tillfredsställer både medier och sponsorer. Efter allt extremare utmaningar växte en livsfarlig idé fram – att åka skidor utför Mount Everest.

TEXT: OLA SANDSTIG
FOTO: FREDRIK SCHENHOLM

S

trax före lunchtid stod Tomas Olsson äntligen på toppen av världens högsta berg. Himlen var överkligt blå i den tunna atmosfären. Omkring honom reste sig hundratal taggiga bergstoppar mot den svagt rundade horisonten.

Tomas tog av sig ryggsäcken, spände loss skidorna som han hade burit med sig upp, ställde ner dem i snön och omfamnade sin partner, norrmannen Tormod Granheim. I sina dunoveraller såg de ut som två Michelin-gubbar som trängdes på världens tak: 8 850 meter över havet. De var andfådda, trötta, uppenbart tagna av den tunna luften.

Under de sex veckorna av etappvis bestigning allt högre upp på berget hade båda förlorat närmare tio kilo i vikt; den syrefattiga luften får kroppen att börja äta på sig själv. Den sista klättringen mot toppen hade gått i ultrarapid. På vägen passerade de liket av en klättrare som bara tolv timmar tidigare hade kollapsat och frusit ihjäl i snön.

Tomas sträckte sig efter ryggsäcken, grävde disciplinerat fram en satellittelefon från topplocket och ringde hem för att lämna en lägesrapport. Budskapet spelades in och var lika mycket riktat till sponsorer och nyhetsmedier som till storebror Stefan som tog emot det:

– Hej, det är Tomas Olsson. Jag är på toppen av Mount Everest, tillsammans med Tormod Granheim, Tshering Pande Bhote och Lamba Bu Sherpa. Det har varit en otroligt tuff klättring i natt.

– Det har varit snöstorm hela vägen. Vi började klättra vid tio på natten ungefär och nådde nu alltså toppen tio i tolv. Förhoppningsvis har vi tillräckligt med krafter för att göra ett försök att åka skidor nedför nordsidan av Mount Everest.

– Det ska finnas en potentiell chans att vi ska kunna klara av det. Jag återkommer med rapport senare. Ha det bra!

Tomas frustade tungt mellan orden, men fick fram det han ville.

På andra sidan jordklotet skrev Stefan Olsson ut meddelandet och skickade det vidare efter en bestämd prioriteringsordning – först till föräldrarna Lars och Hanne, sedan till pressagenten Mats Lennartsson i Stockholm och därefter några av de viktigaste medierna.

För Tomas var det oerhört viktigt med publicitet. Fyra års träning och förberedelser fick inte slarvas bort.

Klockan 06.45 svensk tid, den 16 maj 2006, publicerade Göteborgs-Postens webb nyheten om den lyckade bestigningen. De anställda på Tomas Olssons alla sponsorföretag nåddes av samma besked lagom till morgonkaffet. På mäklarbyrå M2 i Göteborg jublade folk högt – deras kille var på toppen!

På det norska friluftsföretaget Bergans och på svenska Silva, en världsledande kompasstillverkare, var stämningen mer avvaktande. Där visste man att den svåraste biten återstod.

Tomas och Tormod trampade ner i sina bindningar. De balanserade med främre delen av skidan pekandes rätt ut i luften från den lilla toppkammen, mot Tibet. Nedanförl väntade ett åk på 3 000 höjdmeter.

De var inte ensamma om sina planer. Samma dag skulle svenskarna Olof Sundström och Martin Letzler också åka skidor ner från toppen, men utför

REDO. Tomas Olsson i det sista baslägret, på 6 400 meters höjd, några timmar före toppbestigningen.

FOTO: TSHERING BOTHE

VÄRLDENS TAK. Tomas på toppen av Everest, med ultralätta skidor, runt ett kilo styck med bindning, enligt »light is right«-filosofin: lättare packning ger snabbare klättring, och ökad säkerhet då man är kortare tid i farlig miljö.

en annan, klart lättare, linje som andra åkare redan hade gett sig på.

För Tomas och Tormod väntade istället ett åk som gick genom den respektingivande Norton Couloir; en tvärbrant snökorrridor som skär rätt igenom Everests klippiga nordsida. Längs Norton Couloir hade ingen skidåkare någonsin tagit sig ner.

För Tomas och Tormod handlade det om att vara först.

Deras lokala medhjälpare från sherpafolket, Tshering och Lamba, klättrade ner en bit från toppen och signalerade att de var redo att för- eviga ögonblicket med stillbilds- och videokamera. Tomas och Tormod började sakta ta sig ner från den smala kammern mot själva nordväggen. De första svängarna var som alltid mentalt tuffast.

Det var inte frågan om skidåkning i traditionell bemärkelse. De skråade, hasade och gjorde då och då en 180 graders hoppsväng för att träckla sig ner genom snö, is och sten. Efter en kort stund stannade de.

Lärmuskulerna skrek efter syre och började sakta fyllas med mjölksyra.

- Jag tror att jag har slut på syrgas, sade Tormod.
- Jag med, sade Tomas.

Tshering och Lamba klättrade mot dem och bytte ut de förbrukade syrgastuberna mot nya. Sherporna plockade också med Tomas och Tormods klumpiga dunoveraller, innan de tog farväl för att sedan klättra ner samma väg som de kommit upp. Tomas och Tormod sög i sig lite extra syre, och gav sig iväg mot en brant som de tidigare bara studerat genom kikare.

Det var nästan omöjligt att hitta rätt. Ett snöfält kunde lika gärna sluta med ett stup. Som tur

var stod deras fotograf, Fredrik Schenholm, på en bergskam längre ned. Från 7 000 meters höjd hade han bättre utsikt över väggen och guidade dem förbi de svåraste partierna via komradio.

Rutten var fylld av klippartier, lösa stenar och vindpinad snö som hade lagt sig i förrådiska flakformationer. De fick hasa ner genom en knappt tre meter bred, upp till 55 grader brant korrridor, innan de kom ut till lättare terräng.

Tormod tog upp satellittelefonen för ännu en rapport till medierna.

Nu återstod bara femtio meters lätt åkning till själva Norton. Tomas, som hade sackat efter, tyckte att snön var svåråkt. Skidorna betedde sig konstigt - och när de kom ner förstod han varför. Hans ena skida var knäckt och pekade upp från snön i en bisarr vinkel. Både kärnan och det övre plasthöljet hade gått av precis bakom bindningen. Skidan hölls endast ihop av stälkanterna och belaget.

- Det är fan inte möjligt, sade Tomas, som tidigare inte hade knäckt en skida i hela sitt liv.

Nu stod han på 8 500 meters höjd. Han hade skidat en bråkdel av en led som endast fem personer i världen hade lyckas klättra upp för.

I ett desperat försök att göra någonting lade han och Tormod två säkringsbultar över skidan och försökte tejpa fast dem med plåster från första förbandslådan. Kölden gjorde att plåstrets klistre inte fäste. Tormod grävde i ryggsäcken och hittade en tejprulle. Tomas tejpade flera varv runt skidan och avslutade med att knyta några varv med rep-slingor. En usel lagning, men det bästa som gick att åstadkomma under omständigheterna.

Tomas lyckades ta sig ner till nästa kruz några hundra meter ner, ett klipparti som effektivt

spärrade av Norton Couloir. I princip fungerade bara skidorna när han svängde åt ena hållet. Men det var ett senare problem. Tomas och Tormod konstaterade snabbt att det inte gick att åka skidor nerför klippartiet. De skulle få fira sig över det med rep.

Fram plockade de två halvmeterlånga aluminiumprofiler, så kallade snowsticks, som de slog ner i snön för att använda som firningsankare. Men snowsticksen gled ner alldeles för lätt och skulle aldrig hålla för en människas vikt.

De började söka av terrängen efter alternativ. Själva klippan var nästan helt slät.

Tormod lyckades till sist hitta en spricka och han prövade att slå ner en V-formad bult. Det halvruvtna berget smulades sönder som grus.

Tiden började bli knapp. De hade beräknat att det skulle ta fem-sex timmar att åka skidor ner från toppen. Den tidsplanen hade redan spruckit. Dessutom innebar Tomas trasiga skida att han kanske måste klättra ner. De vågade knappt tänka på hur lång tid det skulle ta. Syrgasen skulle ta slut och de skulle tvingas klättra i mörker eller rentav övernatta på berget – utan dunoveraller i 30 till 40 minusgrader. Det var så folk dog.

– Vi får använda snön, sade Tormod. Vi måste komma härifrån.

En bit längre ner hittade de något hårdare snö. De bankade ner två snowsticks med en dryg meters mellanrum. Mellan dem kopplade de en repslinga för att distribuera belastningen jämnt mellan säkringspunkterna, och förstärkte konstruktionen med en isyxa som drogs ner i snön. Sedan fäste de firningsrepet, ett extra tunt och lätt kevlarep. Tomas var först ut.

– Kolla om du kan backa upp fästet längre ner, sade Tormod.

Tomas hasade ner ett tiotal meter tills han var framme vid klippkanten. Han såg sig omkring, funderade en stund.

– Det är ingen vits, klippan är bara skit, sade Tomas.

Han firade sig sakta ner över kanten tills Tormod inte såg honom längre. Skrapet från skidor mot klippa tonade bort och det blev alldeles tyst. Tormod väntade.

Det var ingen lång firning. Kanske 30 meter. Sedan skulle de nå enklare terräng.

Plötsligt märkte Tormod att någonting rörde sig bakom honom, och slängde sig reflexmässigt bakåt. Under en millisekund såg han kevlarepet glida förbi, och sträckte ut armen för att fånga det.

Sedan var det borta.

Björbobacken i Borås faller knappt femtio höjdmeter, men för åttaårige Tomas var det ändå en hyfsad pist. Han var ingen märkvärdig skidåkare, inte som barnen i Norrland, men 80-talets snörika vintrar gjorde det i alla fall möjligt för Boråsungar att träna på slalomsvängar.

Tomas Olsson föddes 1976 och växte upp i en aktiv familj. Pappan Lars Olsson och mamman Hanne Sterup-Hansen tog ofta ut Tomas och hans fem år äldre bror Stefan i naturen. Som hos många svenska familjer var vintersport lika naturligt som sommarbad, och varje år reste de på en veckas skidsemester till Sälen eller Trysil.

Tomas och hans storebror Stefan hade en nära relation, men under tonåren utvecklades de åt olika håll. Stefan var lugnare och tillbringade mer tid hemma. Tomas spelade fotboll, sprang och umgicks med det lite tuffare gänget på Särilaskolan. Han var

FOTO: LENE ENGSTRAND

FJÄLLSEMESTER. Tomas (till vänster) stod på skidor redan som treåring. Här leker han med kusinen Andreas Engstrand i Tännaldalen i Härjedalen.

FOTO: STEFAN OLSSON

TONÅRING. 18-åriga Tomas tillsammans med föräldrarna Hanne Sterup-Hansen och Lars Olsson. Brodern Stefan tar bilden.

ingen vildhjärna, men liksom sin pappa ogillade han att sitta still.

Tillsammans med kusinerna anmälde de sig till olika utmaningar. De åkte skidor, paddlade Göta Kanal-loppet och sprang Göteborgsvarvet. För att göra tävlingarna roligare utarbetade de ett system där de fick poäng i förhållande till ålder och kön så att de kunde tävla mot varandra på lika villkor.

Det var ett typiskt uttryck för familjens ingenjörssädra. Lars Olsson hade en fil kand i både matematik och statistik och båda hans söner var tekniskt orienterade. Tomas läste en 3-årig teknisk linje på Sven Erikssonskolan.

I början av 90-talet anmälde sig Tomas och Lars till en klätternkurs som hölls i Tosseryd – en liten klippa i skogen alldeles i utkanten av Borås. Tomas blev biten, började klättra mer regelbundet och tog sig med tiden till större berg.

I Sverige besteg Lars och Tomas Kebnekaise och 1996 reste de till de Schweiz för att tillsammans med Tomas farbror bestiga Finsteraarhorn, en knappt 4 300 meter hög alptopp.

Det var ingen avancerad klättring, men Finsteraarhorn ligger djupt inne i bergsmassivet och känslan av vildmark är påtaglig.

I Sverige var klättring länge en sysselsättning höljdd i mystik, men från att ha varit en extrem subkultur med få utövare blev sporten alltmer populär under 1990-talet.

Samtidig fick Sverige sina första moderna äventyrshjältar. Under 1996 cyklade Göran Kropp till Mount Everest, klättrade upp och ner och cyklade tillbaka. Två år senare tog sig Ola Skinnarmo till Antarktis och skidade ensam till Sydpolen och tillbaka.

FOTO: STEFAN OLSSON

STUDENTEN. Efter gymnasiet tog intresset för skidåkning fart på allvar. Chamonix, Graz och St. Anton var något helt annat än Sälen och Trysil.

»Han ritade en diagonal pil över ett koordinatsystem. Längst ner skrev han Aiguille de Midi, en bit upp Aconcagua och vid pilens slut – *Mount Everest.*«

Trots skilda äventyr hade Kropp och Skinnarmo mycket gemensamt. Snarare än av 1970-talets kollektivistiska anda formades de av 1980-talets individualism. Båda blev starka varumärken i sig själva, och insåg hur de skulle använda sponsorer och medier för att nå sina mål.

Utan business, inga äventyr. Och vice versa.

Tomas gled genom större delen av gymnasietiden med minsta möjliga ansträngning. Han hade lätt för sig – sista året höjde han samtliga betyg och fick ett stipendium för skolans bästa betygsspurt.

Hösten 1995 började han läsa industriell ekonomi på Högskolan i Linköping. Redan under nollningen lärde han känna Björn Jouchims, en stockholmare som delade Tomas intresse för skidåkning och klättring. De pluggade och drack öl ihop, och på vintern tog de en ospecificerad resa till Chamonix.

Det var något helt annat än Sälen och Trysil.

Högt ovanför byn tornade Mont Blanc-massivet upp sig och möjligheterna till både skidåkning och klättring verkade outtömliga.

Med sina 196 centimetrar såg Tomas ut som en stor flaxande massa som kom farande, men han var orädd, entusiastisk, och hade ett pojkkäckt leende som smittade av sig.

Hans tankar kretsade mer och mer kring skidåkning. 1997 åkte han till österrikiska Graz som utbytesstudent. Studierna skötte han som vanligt med vänsterhanden och på vintern hyrde han och en kursare en lada av en gammal tant i St. Anton. Tomas fick ihop över hundra skiddagar och den flaxande boråsaren utvecklades till en hyfsad skidåkare.

Under de här åren fick skidbranschen överlag ett enormt uppsving, efter att en tid ha överskuggats av den hippare snowboardåkningen. Carvingskidan slog igenom, samtidigt som skidfilmerna kopierade brädfilmernas framgångsrecept. Den nya skidåkaren var ett *badass* med mohikanfrisyr eller dreadlocks som hoppade utför tjugometersklippor och skrek galna saker rakt in i vidvinkelobjektiven.

Som skidåkare kunde du få sponsring utan att tävla. Du var fortfarande tvungen att åka bra, men

CHAMONIX. Tomas flyger ovanför sin hemstad. En sällsynt pose. Ju fler sponsorer han fick, desto lugnare åkte han. Tomas jobb – att åka skidor utför extrema branter – krävde att han höll sig skadefri.

framför allt gällde det att synas – i filmer, i skidtidningar, i liftkön, överallt.

1998 tog Tomas och Björn ett studieuppehåll för att åka skidor på heltid. De valde Alagna, en italiensk by som vunnit en viss kultstatus efter exponering i skidfilmen *Free Radicals* och tidningen Åka Skidor. Alagna var en riktig byhåla, helt rennos på nattliv och med en befolkning på trehundra personer. Där fanns ett par skidliftar, några pistade nedfarter och näst intill oändliga möjligheter till offpiståkning. En antik dieseldriven kabinlift tog skidåkarna till 3 200 meters höjd. Alagna var en dröm för *skibums* som ville ha sina berg i fred.

Tomas och Björn hyrde in sig i ett litet kyffe på 20 kvadratmeter. Det var inte dyrt, men de tog gärna emot kompisar och bekanta för att sänka hyran ännu mer. Varenda sparad krona betydde mer skidåkning. Eftersom de betalade kallhyra och fick köpa fotogen för att elda med höll de temperaturen på absolut lägsta möjliga nivå. I genomsnitt lät de

lågan brinna tio minuter per dag. På nätterna kröp de ner i sina dunsovsäckar och vaknade med rimfrost på fönsterrutorna.

Säsongen 1999 dröjde det veckor mellan snöfallen, men trots det gav sig Tomas och Björn upp i bergen nästan varje dag. De vandrade och klättrade långa sträckor för att hitta vettig snö. Tomas gick nästan alltid först och spårade. Han var envis och hade skaffat sig en stark fysik från extrajobbet som cykelbud i Göteborg.

På kvällarna plöjde han klätterböcker och sög i sig information om konsten att röra sig i högaltin terräng. Han lärde sig att gå upp tidigt, gärna vid två eller tre på natten, för att säkert hinna upp och ner på berget.

Tomas »alpina starter« kunde gå Björn på nerverna. En natt när Björn var trött tyckte han att de kunde vänta några timmar. De tyckte inte Tomas.

– Är det alpin start så ska det vara alpin start, sade han och gick iväg ensam i mörkret.

SOVRUM. Tomas tältade ofta uppe i bergen. Dels för att komma tidigt till de bästa åken, men också för att leva livet som alpinist. Bergen kring Chamonix var det bästa gymmet inför den stora utmaningen – Mount Everest.

Tomas kompromisslöshet var en del av hans drivkraft. Samtidigt rycktes vännerna med av hans energi.

Om de hade tråkigt i sina studentkorridorer i Linköping var det Tomas som ringde upp: »Jag har lånat bil. Kom igen, vi drar ut och klättrar.«

Tanken på en karriär som ingenjör bleknade långsamt bort. Vintern 2001 bestämde sig Tomas för att satsa helhjärtat på skidåkning. Och det fanns egentligen bara ett ställe där han kunde bygga upp sin dröm – Chamonix.

Chamonix är en liten fransk alpstad på 1 000 meters höjd som brukar kallas för alpinismens huvudstad. På torget står de första Mont Blanc-bestigarna Jacques Balmat och doktor Michel Paccard staty, och pekar mot den vita toppen som ligger ytterligare 3 800 meter upp i luften. De nådde den 1786 och sedan dess har alpinisttraditionen varit ständigt närvarande.

Runt Mont Blancmassivet reser sig tio berg på över 4 000 meter och blandningen av ymniga snöfall, brutala iskorridorer och enorma granitväggar lockar klättrare och skidåkare från hela världen.

På 1960-talet började schweizaren Sylvain Saudan åka skidor utför snökorridorer som folk tidigare bara hade klättrat upp för. Han utvecklade »the windscreen wiper turn« – vindrutetorkarsvängen – ett slags flygande lappkast, eftersom vanliga svängar inte var att tänka på i den extremt branta terrängen. Saudan dubbades till »le skieur de l'impossible«, och fick flera efterföljare.

Det fanns ett aber med den typ av skidåkning han utvecklade – ramlade man så dog man.

Den historiska exposén över extremisterna i Chamonix påminner om de tio små negerpojkarerna.

Patrick Vallencant, som förfina brant svängteknik, ramlade 1989 ner från berget när en karbinhake brast under en firning. Jean-Marc Boivin, en superalpinist med mottot »för att leva måste du ta

HANTVERK. Att kunna hantera isyxor och ta sig upp för brant terräng är ett måste för extremskidåkare. Skidliftar betraktas som en lyx. Tomas och Tormod på en kamklättring i Chamonix.

chanser«, störtade året efter när han flög glidskärm i Venezuela. Samma år ramlade Bruno Gouvy – den första snowboardåkaren över 8 000-metersgränsen – under ett brant åk på l'Aiguille Verte i Chamonix.

Få kyrkogårdar i västvärlden har lägre medelålder på sina begravda än den i Chamonix.

Vintern 2001 var Tomas Olssons och Björn Jouchims sista säsong tillsammans. Där Tomas åkte allt brantare, blev Björn alltmer försiktig. Han var färdigutbildad, hade träffat en flickvän och var inte lika motiverad som Tomas att göra extrema saker.

Gränsen gick när Tomas skulle åka skidor nerför leden Mallory-Porter på nordsidan av Aiguille de Midi – ett upp till 60 grader brant åk som betraktades som en riktig skalp bland extremskidåkarna. Det som började trevande i Alagna hade nu blivit gravallvarligt.

Tomas började istället åka med norrmannen Tormod Granheim, som var lika fast besluten som Tomas på att satsa på extremskidåkning.

I maj, när snöförhållandena var det rätta, åkte de tillsammans skidor nerför Mallory-Porter. De var euforiska över det lyckade åket, som var det svåraste de hade gjort. Snart planerade de nästa äventyr: att skida nerför Sydamerikas högsta berg, Aconcagua, 6 962 meter över havet.

Efter att Tomas tagit sin slutexamen i Linköping packade han sina väskor och drog till Sydamerika. Han hade lyckats få lite sponsring på utrustning och i bagaget låg ett par splitternya Atomic-skidor.

Skidåkningen på Aconcagua var lättare än mycket av det de hade gjort i Chamonix, men berget är över 2 000 meter högre än Mont Blanc vilket gjorde att de fick tamapas med andra problem. Det låga lufttrycket krävde inte bara noggrann akklimatisering utan sänkte också vattnets kokpunkt. Trots att de tredubblade koktiden, var pastan stenhård i mitten och sladdrig som gelé på utsidan.

När de bunkrade upp mat i staden Mendoza träffade Tomas fransyskan Viviane Seigneur. Hon var snygg, intelligent och skulle göra en solobestigning av Aconcagua – hennes resa var fältarbetet i ett socialantropologiskt forskningsprojekt som handlade om risktagande i bergen.

Hon och Tomas umgicks i baslägret och bestämde sig för att klättra tillsammans. De tvingades avbryta det första toppförsöket på grund av stormvindar, och på nervägen hamnade de under ett besvärligt parti som var utsatt för stenras.

– Gå i förväg du, sade Viviane.

Hon var rationell. Det fanns ingen anledning att utsätta två personer för samma risker.

– Nej, sade Tomas. Har vi börjat tillsammans så ska vi avsluta tillsammans.

Viviane var imponerad. Hon tyckte att Tomas inställning var ovanlig och fick ett stort förtroende för honom. Det slutade med att Tomas flyttade in i hennes tält.

Tomas var 25 år gammal och det var hans första riktiga förhållande. Och kanske det enda tänkbara. Viviane Seigneur kom från en släkt med alpinister och för henne var Tomas dröm inte konstigare än någon annans.

Några dagar senare lyckades de nå toppen. Tomas och Tormod åkte skidor ner. I baslägret summerade

»Han knäppte på sig skidorna, åkte ner för branterna och skrev in sig i skidhistorien som förste svensk att åka skidor nerför ett 8 000-metersberg.«

de sina erfarenheter utanför tälten. De hade klarat av tekniskt svår åkning i Chamonix och nu hade de gjort Aconcagua.

Hur skulle det vara om de tog sina erfarenheter till ännu högre berg?

Tomas tog fram sin dagbok. Han ritade en diagonal pil över ett koordinatsystem. Längst ner skrev han Aiguille de Midi, en bit upp Aconcagua och vid pilens slut – Mount Everest.

Det som fattades var att fylla tomrummet mellan Aconcagua och Everest med delmål. Sakta men säkert skulle de arbeta sig upp för högre berg. Det skulle ta några år, men till sist kunde de vara de första som någonsin skidade nerför Mount Everests nordsida. De kallade planen för Pilen.

ISverige skrev Borås Tidning för första gången om sin hemmason i en artikel om Aconcagua. I övrigt var det tyst.

Oavsett om Tomas var på berget, hemma i Gånghester eller bland studenterna i Linköping – ett problem kunde man alltid dissekera, analysera och lösa. Var det, som i det här fallet, svårt att få journalister att skriva om honom, fick han väl göra det själv. Fick han ingen publicitet, skulle han inte få några sponsorer.

I Sverige fick skid- och klättringsbranschen samma år ett tillskott när göteborgarna Alvaro Susena och Rikard Andreasson startade tidningen Brant, som

handlade om både klättring och skidåkning. En dag när Susena var på väg till en intervju ringde telefonen. Killen i andra änden berättade lite blygt att han skulle åka på en skidresa. Alvaro Susena tänkte »nej, inte ännu ett reseförslag«; folk ringde och försökte sälja in vad som helst.

– Okej, vad ska du göra? svarade han.

– Jag ska åka skidor nerför Peak Lenin i Kirgizistan.

Alvaro Susena hade aldrig hört talas om Tomas Olsson tidigare, men slogs av hans ödmjukhet. Killen var nästan förlägen när han berättade om Peak Lenin, som ändå var en ganska respekt- ingivande utmaning.

Tomas var som klippt och skuren för Brant. Det fanns gott om duktiga skidåkare, men få som kombinerade klättring med åkning.

Tomas blev lite av Brants egen kille, och han levererade. Han reste till Kirgizistan, acklimatiserade sig, klättrade upp för det 7 134 meter höga berget, åkte skidor ner inför snopna ryska bergsguider, reste hem och skrev.

Tomas skrev mer nedtonat än många andra äventyrare. Han framstod inte som lika galen som Göran Kropp och senare Fredrik Sträng, utan påminde mer om Ola Skinnarmo. Rikard Andreasson beskrev honom som en »svärmorsdröm med udda böjelser«.

Tomas lärde sig snabbt spelreglerna för branschen. Hans berättelser blev alltmer dramaturgiskt drivna och gick hem hos Brants läsare. Men Tomas pappa Lars Olsson tyckte att hans son ibland beskrev saker lite väl glättigt och fräckt.

– Det måste se ut så om man ska vara med i de här tidningarna, svarade Tomas.

Hösten 2003 åkte han tillbaka till Himalaya. Nu lyckades han och Tormod Granheim skida utför två

berg över 7 000 meter: Mustagh Ata och Kuksay Peak i västra Kina.

7 546 meter och nytt höjrekord. Tomas och Tormod kunde fylla i ännu en koordinat på Pilen.

Vid det laget hade svenska mediekonsumenter vant sig vid att äventyrare skapade rubriker. Göran Kropp och Ola Skinnarmo lockade mängder av läsare, och när de satt i de obligatoriska TV-sofforna innan de for iväg lät programledarna dem ogenerat visa upp sin utrustning. Därmed garanterades också sponsorerna värdefull exponeringstid.

Även om många svenska alpinister gjorde svårare saker än Göran Kropp, blev han i allmänhetens ögon synonym med bergsbestigning. Kropp var spektakulär. Han lockade massorna, medierna och sponsorerna.

Till skillnad från den gamla tidens upptäcktsresande som Sven Hedin är dagens äventyrare en blandning mellan affärsmän och stuntmän. Runt 3 000 personer har bestigit Mount Everest, de absolut flesta via den enklaste leden. Inflationen sedan Edmund Hillary och Tenzing Norgay kom upp på toppen 1953 är uppenbar. För att få uppmärksamhet krävs något mer.

Vissa förklarar expeditionen till en humanistisk handling; de klättrar för att rädda miljön, freden eller världens barn. Andra slår rekord; Everest topp har numera sett den äldste, den yngste, den första blinde och den första enarmade bestigaren.

Oavsett inriktning har alla äventyr en sak gemensamt – utgången måste vara osäker.

När den för stundens hetaste äventyraren Fredrik Sträng annonserade sitt Seven Summits-projekt

FOTO: TORMOD GRANHEIM

LOGISTIK LIGHT. Mulåsnor fraktade delar av Tomas utrustning till baslägret vid Aconcagua. I Himalaya används istället jakar och framför allt bärare. Japanen Yuichiro Miura använde 800 bärare för att känka 27 ton utrustning till Everests basläger.

FOTO: LARS OLSSON

PARET. Tomas och flickvännen Viviane Seigneur. »Folk klättrar av en mängd orsaker, men har en sak gemensamt; känslan av att klättring är autentiskt, det finns ingen social bluff, antingen kommer du upp eller så gör du det inte«, säger Viviane Seigneur.

– så kallas det om man bestiger det högsta berget på jordens sju kontinenter – lyckades han kombinera alla ingredienser. Han skulle bli förste svensk att utföra bedriften, han skulle göra det på rekordkort tid, vilket gjorde det högst osäkert om han skulle hinna, och en del av intäkterna skulle avsättas till nepalesiska gatubarn.

Sträng fick sin medieexponering, dock inte i samma omfattning som Kropp och Skinnarmo. Deras äventyr gick trots allt att greppa. Till och med en mormor i Vetlanda förstod att det var något speciellt med Mount Everest eller Sydpolen – framför allt om man cyklade och åkte skidor dit.

Tomas Olsson var imponerad av Göran Kropps konsekvens och uthållighet och började jobba hårt på att knyta egna sponsorkontakter. Han reste till ISPO-mässan i München, en enorm branschträff där sportföretagen visar nästa års prylar. Där kom Tomas i kontakt med svenska Silva, en kompasstillverkare som också gjorde höjdmätare, GPS:er och andra tekniska hjälpmedel.

Han berättade på sitt sedvanligt nedtonade sätt om sina projekt och lärde känna några av de anställda. Utöver gratisprylar ledde kontakten till att Tomas Olsson blev deltidsanställd som PR-konsult. En stor del av jobbet kunde han sköta från Chamonix, och på hösten satt han på Silvas kontor i Stockholm.

Under tiden hade Tormod Granheim fått kontakt med det norska friluftsföretaget Bergans som liksom många branschkollegor gärna använde sig av äventyrare. Dels för att de kunde ge varumärket ett ansikte, dels för att Bergans fick sina produkter

FOTO: ERIK LEONSSON

RYSSLAND. Tomas på ett berg på Kamtjatka, en rysk halvö där han 2003 jobbade som guide för en svensk skidresa. Kamtjatka är känt för sina snötäckta vulkaner.

»Ett turkiskt team såg ut som **vandrande lik**; de kunde inte prata längre, utan satte sig bara utmattade i snön. Det kändes som att vara i en **krigszon**.«

testade under hårda förhållanden. Rune Dokken, Bergans marknadskoordinator, föll för Tormod och Tomas för att de hade en långsiktig plan och gav ett professionellt intryck. Tomas Olsson verkade snäll och nästan blyg, tyckte han. Samtidigt uttryckte sig Tomas tydligare än de äventyrare han var van vid.

Nästa expedition döptes till Bergans big mountain skiing expedition. Målet var att skida nerför det 8 201 meter höga berget Cho Oyu som ligger på gränsen mellan Nepal och Tibet. Det var en general-repetition inför Everest. Skulle de klara av höjden? Vad skulle hända med deras kroppar?

De negativa effekterna av höghöjdsklättring börjar redan vid 5 000 meters höjd. Tormod menade att den gjorde honom till en »giktbruten 90-åring med en stadig rödvinsbakfylla«.

14 toppar i världen ligger över den magiska 8 000-metergränsen, den så kallade *death zone*. Däruppe är syrenivån runt fyrtio procent av vad den är på havsnivån, vilket får hjärtat att gå på högvarv, matsmältningen att haverera och kroppen att sluta producera nya celler. Människor kan omöjligt överleva någon längre tid på den höjden.

Tormod och Tomas lyckades klättra upp även den här gången, trots diarréer och halsinfektioner. Cho Oyu ligger inte mer än två mil från Everest och från toppen såg Tomas vad som skulle bli det ultimata äventyret. Han knäppte på sig skidorna, åkte ner för branterna och skrev in sig i skidhistorien som förste svensk att åka skidor nerför ett 8 000-metersberg.

Den sista koordinaten var ifylld.

Efter Cho Oyu gjorde SVT:s Västnytt ett längre inslag om Tomas.

– Har du fått nån medicinsk diagnos på det här? frågade reportern.

– Nej, ingen diagnos. Glad, lycklig, kan man säga, svarade Tomas.

– Det lär ju vara så att folk som utsätter sig för extrema förhållanden, det saknas väl någon signalsubstans i hjärnan på er?

– Nä, det har jag svårt att tro. Vi har nog mer signalsubstans, sade Tomas.

Han log sitt förlägna pojkleende intervjun igenom och berättade lugnt för reportern om sina

planer, med Bergans och Silvas logotyper lägligt fastsydda i brösthöjd.

Han och Tormod började nu på allvar att marknadsföra sig inför Everest. De var inte längre *skibums*, utan seriöst arbetande äventyrare.

Det romantiskt ansvarslösa livet med en pava rödtjut i ena handen och en snowboard i den andra hade aldrig intresserat honom. Tomas och Viviane bodde i ett slags drängstuga där det var så lågt i tak att Tomas bara kunde stå raklång ute i trapphuset. Säsongerna i Chamonix tillbringade han i hemmet, på berget och på gymmet. Under lågsäsong lyfte han och Tormod skrot fem-sex dagar i veckan, utöver de nästan dagliga turerna upp i bergen. Ofta gick Tomas upp klockan fem på morgonen för att hinna arbeta några timmar innan de gav sig av.

På kvällarna och vid uselt väder satt han hemma framför datorn. Han skötte sitt PR-jobb för Silva, höll kontakten med sponsorerna och skrev artiklar. Tomas lusläste PR-gurun Peter Karaszis *101 sätt att få gratis publicitet* och *Stora PR-boken*. Han markerade de bästa tipsen med en understrykningspenna, som: »Under sommaren är media mer intresserad av teman som resor, sport och fritid.«

Sommaren 2005 bestämde sig Tomas Olsson för att göra om Göran Kropps cykeläventyr, fast i miniformat. Han cyklade från Sverige till Chamonix, besteg Mont Blanc och cyklade hem igen.

Han meddelade pressen sina planer och startade cykelturen strategiskt från Stockholm. PR-strategin fungerade perfekt; dagen därpå kunde man läsa om Tomas Olssons stundande äventyr i Aftonbladet, Svenska Dagbladet och DN.

Vid varje stad han passerade ringde han till den lokala tidningen. Han berättade kort om sitt

äventyr och avslutade med att han var anträffbar. Många skickade direkt ner sina sommarvikarier för att göra en intervju, andra sade »det skiter väl vi i«. Vid det laget hade Tomas blivit bra på att ta ett nej.

Detaljerna inför Everest började falla på plats.

Expeditionen skulle kosta runt en miljon kronor för Tomas och Tormod. Enbart klättertillstånden för leden gick på runt 5 000 dollar per person, sedan tillkom syrgastuber, löner till sherpas, tillstånd för satellittelefon, en flygresa med abnormt mycket övervikt, två månaders proviant och inte minst all logistik på plats.

Som expeditionsfotograf anlätades Fredrik Schenholm, en ung fotograf som liksom Tomas ville skapa sig ett namn. Schenholm hade varit i Chamonix i några år, kunde klättra och imponerades av Tomas som var något av hans mentor.

Av Tomas fick han lära sig att 70 procent av jobbet gick ut på att sälja sig och planera.

– Säg aldrig att du arbetar deltid som fotograf. Säg att du jobbar heltid, tipsade Tomas, som redan tidigt i sin karriär sade att han var heltidsäventyrare.

I Sverige steg Tomas marknadsvärde. Han höll föreläsningar om målfokusering, utifrån sitt egna projekt. I talarbranschen fanns pengarna. Göran Kropp hade fått upp till 40 000 kronor för sina föreläsningar.

Via en gammal kursare från Graz kom Tomas i kontakt med Mikael Manniche, VD på fastighetsmäklarbyrån M2. M2 hade på ett tiotal år etablerat sig som en av branschens tungviktare i Göteborg. I hela stan såg man deras metallicblå hundkojor med företagsloggan på sidan. Grundaren Mikael

FOTO: PETER FRICK

UPPKOPPLAD. Tomas rapporterar hem från Cho Oyu basläger. Laptopen är för en sponsrad äventyrare lika självklar som skaljackan. Den laddas med portabla solpaneler eller brummande dieselaggregat. Hårddisk-kraschar är vanliga på grund av kyla och torr luft.

FOTO: HANNE STERUP-HANSEN

MOTTAGNING. Tomas tillbaka i Sverige efter att ha cyklat till Chamonix, klättrat Mont Blanc och cyklat hem igen. Ett 17 dagars äventyr med runt 400 mil cykling. Pappa Lars höll honom sällskap i delar av Sverige.

Manniche lärde sig mäklariet via en brevkurs på Hermods, var entreprenör ut i fingerspetsarna och kallades för »cirkusdirektören« av sina kollegor.

När Tomas Olsson berättade om sina planer blev Manniche djupt imponerad. Han kunde identifiera sig med den långa boråsaren som skulle göra »det omöjliga«.

Manniche åkte en del skidor själv men framför allt slogs han av Tomas målmedvetenhet.

Mikael Manniche hade ett eget mål – M2 skulle bli bäst i Västsverige. För att nå dit behövde han bygga Sveriges största spekulantregister. Men det gick trögt och han började bli frustrerad. Det var då tanken slog honom – Tomas Olsson skulle hjälpa M2 att nå målet.

I M2:s enorma tegelvilla på Viktor Rydbergsgatan föreläste Tomas och Manniche för de anställda. Manniche ville framför allt gjuta kraft i sina medarbetare, få dem att sträva mot samma mål. Han tyckte att 80-talisterna var otåliga och ville nå målet med en gång. Tomas Olsson hade däremot förbättrats sig i fyra års tid. Utan den uthålligheten – »de berömda hundären« – kom man sällan någon vart.

Utöver att använda Tomas Olsson som en intern resurs gjorde M2 en kampanj som berättade om både Tomas och mäklarföretagets mål. Den kallades för Utmaningen. Dramaturgin gick ut på att M2 och Tomas tävlade – han med höjdmeter, de med antalet spekulanter. För att de anställda skulle påminnas om målet lät Manniche montera upp en stor reklamskylt på M2:s gräsmatta, med en bild på Tomas Olsson som klängde fast i ett berg. I naturlig storlek.

För att maximera samarbetet ringde Manniche upp en kontakt på Göteborgs-Postens marknadsavdelning för att sälja in Tomas. Eftersom GP aldrig sponsrar enskilda idrottsmän tackade de nej, och hänvisade till tidningens webbredaktion. Där tog man tacksamt emot erbjudandet att publicera Tomas Olssons blogg från Everest.

För Tomas och sponsorererna var det jackpot – nu var de garanterade synlighet i ett seriöst nyhetsmedium.

Fyra års slit hade betalat sig. Tomas räknade till över trettio olika sponsorer och partners. Han hade GP-bloggen och Brant – som skulle skjuta upp sin pressläggning om så behövdes – och han hade en pressagent.

Före avresan hälsade han på familjen i Gånghester utanför Borås. De fyra senaste åren hade varit en enda lång mental förberedelse inför Everest, både för Tomas och för familjen.

Lars och Hanne försökte ge Tomas en bra känsla innan han åkte. Trots det kunde de inte låta bli att prata om riskerna.

– Du måste tänka dig för vad du gör. Du måste förstå vilka risker du utsätter dig för, sade Lars.

– Oroa er inte, jag har järnkoll. Jag kommer aldrig åka ner för någonting som jag inte behärskar, sade Tomas.

Han var övertygande. Ingen i hans närmaste krets tvivlade på hans kunskaper.

I 101 sätt att få gratis publicitet stod: »En god regel är att »underdriva« framför att överdriva en nyhets betydelse.«

Med gul överstrykningspenna markerade Tomas »underdriva«.

I motsats till många andra i samma bransch refererade han och Tormod till Everest som »en tur« och använde inte risktagandet som ett säljargument. Risken var ändå uppenbar. Fallor man så dör man, punkt slut.

Tomas flickvän Viviane Seigneur visste att Tomas kunde ta vara på sig. Hon kunde till och med backa upp sin tilltro med vetenskap. I sin 300 sidor tjocka avhandling om risktagande i bergen visade hon att vissa nationaliteter är överrepresenterade i olycksstatistiken.

Japaner och koreaner råkar värst ut. De vänder ogärna när de börjar känna symptom av höghöjds-sjuka och visar upp ett nästan »kamikazeliknande beteende« i bergen. Seigneur tolkar det som att de inte vill visa svaghet eller »tappa ansiktet«. På andra plats kommer alpinister från de forna östländerna, följda av centraleuropéer och klättrare från alpländerna. På sista plats ligger skandinaver och holländare – de är mest flexibla, och kanske minst macho.

Tomas och Viviane pratade om att bilda familj. Han tänkte att Everest skulle ge honom så mycket publicitet och erfarenhet att han sedan kunde försörja sig som konsult och jobba med teambuilding och målfokusering. Några andra planer efter Everest fanns inte.

Viviane underströk, av erfarenhet och av omtanke, att han inte fick känna någon press.

– Du behöver inte lyckas till varje pris. Det enda du behöver lyckas med är att komma hem med en bra historia.

Från sin utkiksplats på 7 000 meters höjd kunde expeditionsfotografen Fredrik Schenholm varken se Tomas eller Tormod. De två små prickarna doldes bakom moln. Fredrik gick fram och tillbaka längs kammen. Allting tog för lång tid. De hade kommit upp på toppen senare än beräknat och nu det här. Det kändes inte bra.

Längs kammen där han stod började dagens skörd av klättrare komma ner från toppen. De gick knappt att känna igen. Ett turkiskt team såg ut som

MOUNT EVEREST

Changtse
7 583 möh

Här stod expeditionsfotografen Fredrik Schenholm och tog bilden på sidan 64.

Lägret.
North Col
7 070 möh

Tomas Olssons och Tormod Granheims väg upp.

1921 Första expeditionen på Mount Everest. Ett brittiskt team når berget från den tibetanska sidan och lyckas komma upp till North Col på 7 000 meters höjd.

1924 Under den tredje brittiska expeditionen på fyra år försvinner George Mallory (som var på alla tre) och Andrew Irvine. Mallorys kvarlevor hittas 75 år senare, och man vet fortfarande inte om de var på toppen. Mallory myntade det berömda svaret »*Because it is there*« på frågan om varför han ville bestiga Mount Everest.

1953 Nya Zeeländaren Edmund Hillary och den nepalesiska sherpan Tenzing Norgay bestiger toppen som de första någonsin. Leden, sydostkammen, blir normalleden på sydsidan – den enklaste vägen upp. Edmund Hillary blir adlad för bedriften.

1960 Ett kinesiskt team på 214 personer lyckas få upp tre personer via nordsidan, samma led som Mallory påbörjade. De lämnar en byst av Mao Tse Tung på toppen.

1970 Japanen Yui-chiro Miura åker störtlopp nerför ett snöfält på normalleden från 7 980 meters höjd. Han löser snart ut en bromsfällskärm, kraschar och glider liggande 400 meter innan han stannar, utan nämnvärda skador. Nerfärden, 2 000 fallhöjdsmeter, tar två minuter och 20 sekunder.

1978 Reinhold Messner och Peter Habeler blir de första som når toppen utan extra syrgas. En bedrift som tidigare ansågs omöjlig av många.

1987 Nepal släpper fler klättertillstånd. På något år ökar folk-mängden i baslägret från ett hundratal till i snitt över 500 per säsong.

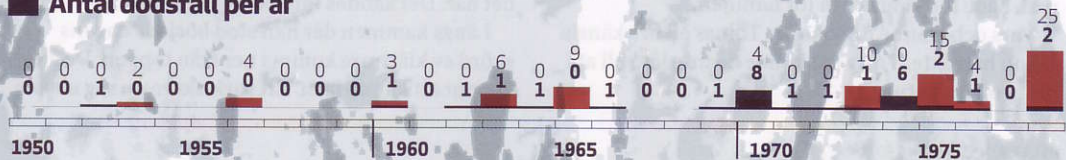
1988 Fransmannen Jean-Marc Boivin klättrar upp och flyger glidskärn från toppen. Amerikanen Jonny Petroske berättar för ett franskt TV-team att han ska rulla från toppen av berget i en tunna. De frågar varför. Han svarar: »*It is my destiny.*«

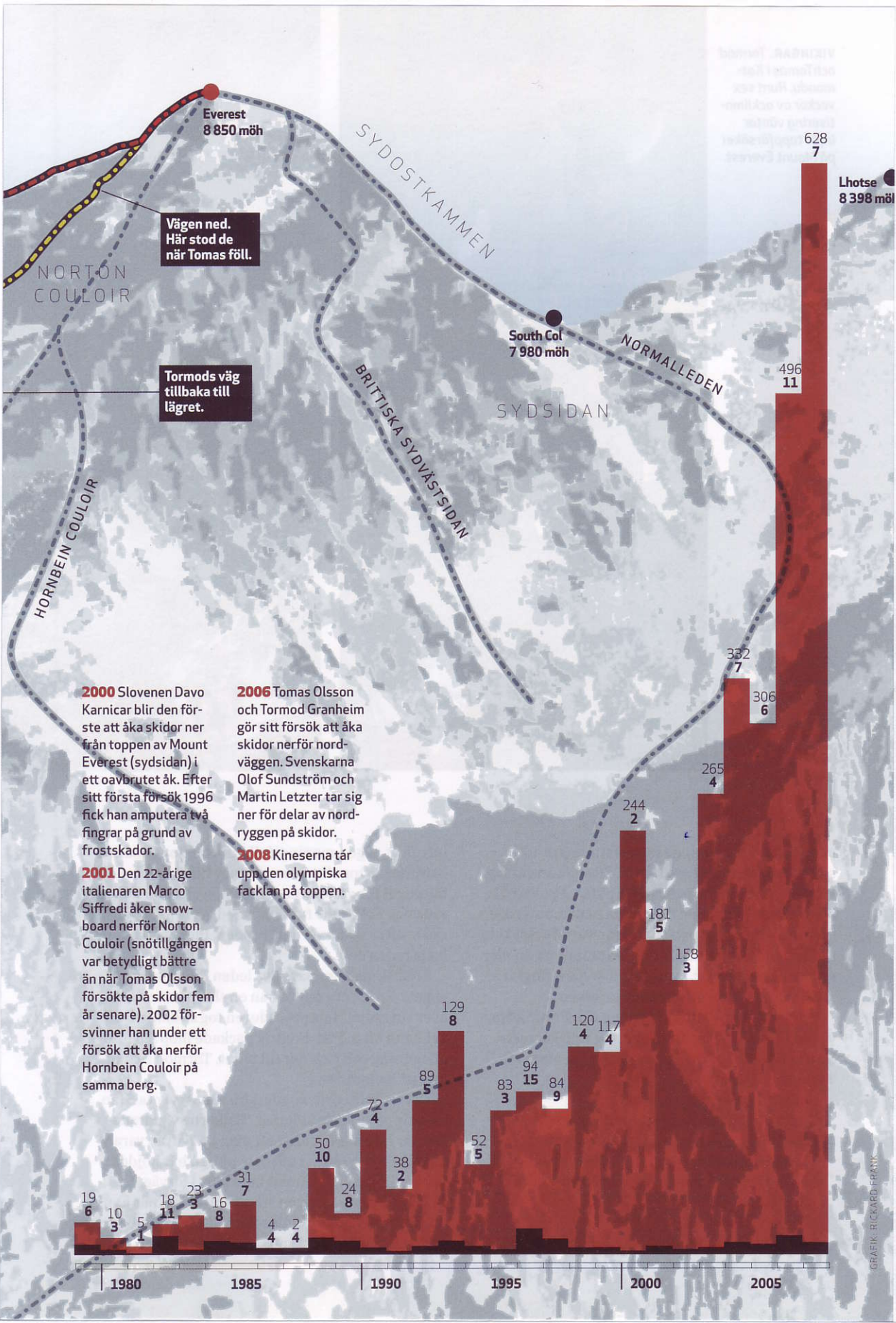
1990 Mikael Reuterswärd och Oskar Kihlberg blir första svenskarna på toppen. De klättrar sydostkammen.

1991 Lars Cronlund lyckas nå toppen via Japanese- och Hornbein Couloir på nordsidan. Än i dag den klart svåraste svenska bestigningen av Mount Everest. Cronlund överlever en natt på 8 650 meters höjd, och får senare amputera ett antal tår.

1996 Göran Kropp når toppen efter en cykeltur från Sverige. Samma säsong dör 15 personer på berget. Amerikanen Jon Krakauer skriver boken *Tunn luft* om tragedin och en debatt om kommersialiseringen av Everest tar fart.

■ Antalet Mount Everest-bestigare per år
■ Antal dödsfall per år

VIKINGAR. Tormod och Tomas i Katmandu. Runt sex veckor av acklimatisering väntar inför toppförsöket på Mount Everest.

vandrande lik. De kunde inte prata längre, utan satte sig bara utmattade i snön. Efter en stund såg han sex man som släpade på en pulka. I pulkan låg ännu en rekordtagare: den första benamputerade mannen att nå Everests topp. Han var så svårt köldskadad att läkarna skulle tvingas amputera än mer av hans benstumpar, samt några av hans fingrar.

Det kändes som att vara i en krigszon.

Efter en timme lättade molnen och Fredrik återvände till sin utkikspunkt. Han tog upp kameran igen och zoomade in på platsen där han senast sett Tormod och Tomas.

Det var bara en person kvar.

Fredrik plockade fram komradion och fick kontakt med Tormod.

- Var är Tomas?
- Jag vet inte. Vi har kommit ifrån varandra.
- Vad menar du?
- Jag vet inte var han är.

Tormods svar var diffusa, och Fredrik lyckades

inte få ut någon meningsfull information innan batterierna tog slut. Han gick ner till det närmaste tältlägret för att låna en radio, men alla han frågade sade nej. Folk hade fullt upp med att ta hand om sig själva efter att ha varit på toppen. Flera personer hade redan dött.

Fredrik gick ner på själva leden för att söka vidare. En bit ner mötte han en sherpa som räckte över sin radio. Hela proceduren tog så lång tid att det hann bli mörkt. Fredrik packade ihop sin foto-utrustning och gick ner till tältet. Tormod svarade inte på hans anrop.

Det enda Fredrik kunde göra var att vänta. Han lade sig på sitt liggunderlag. Tankarna vandrade. Det var inte alls ovanligt att man kom ifrån varandra i bergen. Framför allt inte på den här höjden. Förmodligen hade Tomas bara kört i förväg.

Fredrik hade suttit en stund i mörkret, när han hörde en dov duns utanför tältet. Det var ljudet från skidor som slängdes i snö.

MÅLET. Tomas och Tormod spanar in Nordsidan på Everest, innan snöfallen gjorde det möjligt att åka skidor på berget. Norton Couloir är den skuggade rännan som löper strax till vänster om toppen, nerifrån sett.

– Tomas? ropade han.

Tältduken öppnades. In genom den trånga öppningen hukade sig Tormod. Fredrik såg knappt hans ansikte, för han vände sig direkt om och satte sig med ryggen mot Fredrik.

– Var är Tomas?

– Det är *game over* för Tomas, svarade Tormod.

Fredrik fattade inte först. Vad då *game over*?

Tormod var chockad, uttorkad, frusen och helt tom på energi. Fredrik kunde inte få ur honom något vettigt resonemang. Tomas hade ramlat. Det var det enda, »han hade ramlat«.

Efter en stund kom sherporna Tshering och Lamba. Varken de eller Fredrik förstod riktigt vad som hade hänt. Men det var ingen idé att pressa Tormod mer. Det var kolmörkt. De kunde inte göra någonting, inte denna dag. De visste bara att de måste därifrån, ner på lägre höjd. De packade ihop prylarna och gav sig iväg.

Tormod stannade kvar i tältet. Han hade inte

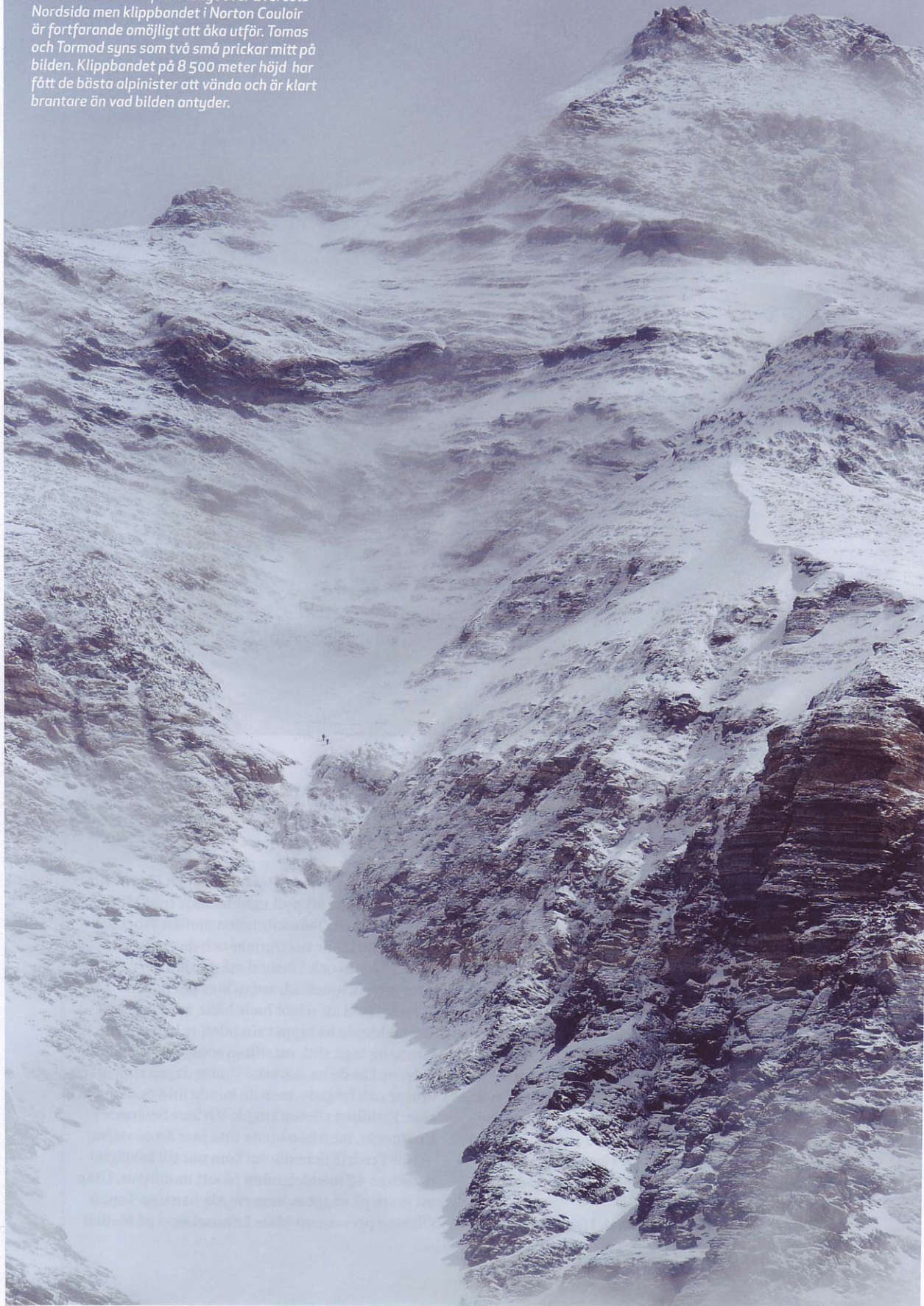
krafter att ta sig ner. Han kröp ner i sin sovsäck och domnade bort.

IBorås väntade Stefan, Lars och Hanne förväntades på ett nytt meddelande från Mount Everest. Tidsskillnaden mellan Tibet och Sverige är sex timmar och de visste att Tomas och Tormod måste vara nere strax efter svensk lunchtid, sedan blev det mörkt.

De förstod att något hade hänt, men inte vad. Tomas kunde ha tappat sin telefon, batterierna kunde ha tagit slut, satelliten som vidareände signalerna kunde ha störtat... Under dagen ringde tidningar och frågade, men de kunde inte ge dem något svar. Familjen Olsson ringde Viviane Seigneur i Chamonix, men hon visste inte mer än de själva.

När Fredrik Schenholm kom ner till baslägret hade han 42 meddelanden på sitt mobilsvär. Utan att svara på något av dem ringde han upp Tomas Olssons pressagent Mats Lennartsson på Medial

KRUXET. Snön har fallit tungt över Everests Nordsida men klippbandet i Norton Couloir är fortfarande omöjligt att åka utför. Tomas och Tormod syns som två små prickar mitt på bilden. Klippbandet på 8 500 meter höjd har fått de bästa alpinister att vända och är klart brantare än vad bilden antyder.

Kommunikation. Vad skulle han göra? Vem skulle tala om för Tomas föräldrar att Tomas var saknad? En präst, han själv eller någon annan?

De kom fram till att det var bäst om Fredrik själv ringde.

Klockan två, svensk tid, pratade Fredrik med Tomas mamma Hanne. Han redogjorde så torrt och informativt han kunde om vad som hade hänt. Tomas och Tormod skulle fira sig ner för en klippa men repet hade lossat från sina fästen. Därefter hade ingen sett Tomas. Han var bara borta.

Fredrik Schenholm och familjen hade fortfarande hoppet kvar om att Tomas levde. Everest är en omänsklig plats, men samtidigt har människor klarat sig från de mest osannolika öden. Svensken Lars Cronlund överlevde 1991 en hel natt ensam på 8 650 meters höjd, utan vare sig tält eller extra syrgas. Han höll sig vid liv genom att göra åkarbrakor hela natten, för att hålla uppe värmen och inte somna.

I baslägret fick Fredrik och Tormod – som med nöd och näppe hade lyckats klättra ner för klippan – nästa dag oväntad hjälp från Olof Sundström och Martin Letzler, som hade åkt skidor nerför delar av normalleden. Tillsammans med sherporna Tshering och Lamba började de söka igenom området under Norton Couloir till fots.

Alla var överens om att de måste hitta Tomas, oavsett om han var död.

Fredrik Schenholm kom att tänka på Marco Siffredi, en ung italiensk snowboardåkare som hade försvunnit på nordsidan av Everest. De hittade aldrig hans kropp och det gick rykten om att Siffredis mamma hade blivit galen, att hon fortfarande trodde att hennes son var vid liv, ensam kvar på berget.

ISverige lyckades Tomas föräldrar uppbåda så mycket kraft och adrenalin som det bara går när det gäller ens barn. De kontaktade UD men förstod snabbt att UD inte initierade några räddningsaktioner utan en klar finansiering.

Men deras son skulle hem. De kunde ta ut allting de hade på banken, pantsätta huset eller vad som helst.

Mikael Manniche på M2 skulle just stiga på ett plan till mäklarsamfundets årsmöte i Åre när han fick telefonsamtalet. M2:s spekulantregister hade

vuxit i takt med att Tomas klättrade högre. Nu var han saknad.

Pressagenten Mats Lennartson frågade om M2 kunde vara med och betala en helikopterräddning. Manniche svarade ja på stående fot, precis som andra större sponsorer.

Samtidigt startade en lokal företagare i Borås och den norska skidtidningen Fri Flyt två separata insamlingar. Efter tre dygn och mer än tusen telefonsamtal till Kina och Nepal lyckades till slut några vänner till Tomas få tag på en helikopter som kunde flyga på den höga höjd som krävdes.

Då var det för sent.

Lördagen den 20 maj hittade Tshering och Lamba en kropp. Tomas hade fallit 1 800 höjdmeter över branta klipp- och snöpartier, innan kroppen stannade på 6 700 meters höjd. Tormod Granheim antog att Tomas hade dött, eller åtminstone slagits medvetslös, direkt nedanför klipppartiet som han hade firat sig utför.

Tomas kropp flögs med helikopter till Katmandu.

Efter en obduktion konstaterade läkarna att Tomas Olsson

hade dött av »multiple blunt injuries« – omfattande krosskador.

Borås, 2008. Solen skiner starkt över Sankt Sigfrids kyrkogård när Tomas Olssons mamma Hanne sakta går upp för en av de många kullarna på den kuperade kyrkogården. Nere i de gröna dalgångarna står gravstenar i räta rader. Längre uppåt kullarna ligger naturstenar med inskriptioner nästan slumpmässigt utplacerade, halvt dolda bland träd, sten och mossa.

– Jag tänkte att han skulle ligga här uppe. En av gravskötarna sade att det inte fanns plats. Jag sade »jag hör vad du säger, men jag vill ha honom där uppe«, säger Hanne och nickar uppåt kullen.

Drygt två år har gått sedan Tomas begravdes. Ljus klädsel anmodades och utöver de närmast anhöriga kom ett flertal av sponsorererna och folk från GP:s webbredaktion, Borås Tidning samt sherpan Tshering. Tomas död var en tragedi för alla. För sponsorererna var den också ett dilemma.

M2 plockade bort kampanjen Utmaningen från sin hemsida. Inga av Silvas bilder på Tomas var från

FOTO: TORMOD GRANHEIM

CHANSNINGEN. Tomas gör sig redo att fira utför klippbandet. Tveksam över om firningsankaret håller, men stressad på grund av tidsbrist och en trasig skida (virad med slingor bakom vänster bindning) har han inget bättre val.

Everest, men de beslutade sig ändå för att plocka bort dem. Tomas föräldrar tyckte att de gott kunde vara kvar, så de lade ut dem igen.

– Det finns två sätt att hantera detta. Antingen undviker man det eller så konfronterar man det, menar Hanne och Lars.

De har bearbetat sonens död genom att resa till Chamonix, träffa vännerna och starta en minnesfond med de pengar som blev över efter räddningsarbetet. Fondpengarna ska bland annat hjälpa »skandinaver som råkar ut för olyckor i samband med skidåkning och/eller klättring«.

Självklart har familjen också grubblat över olyckan. Om Tomas hade kunnat göra annorlunda vid firningen.

– Det är klart att vi har fundrat över hur klokt det var. Men de var ju tvungna att ta sig förbi det här avsnittet. Och de tog säkert gemensamt det mest riktiga beslutet. Det var kanske inte det säkraste sättet, men kanske det bästa alternativet, säger Lars.

Alla som stod Tomas nära vittnar om hans försiktighet. Han var rationell, kalkylerande och analyserade varje situation som den ingenjör han var. Vissa tolkade hans pragmatiska inställning och brist på synlig rädsla som naiv. Viviane Seigneur menar att den var helt rationell.

– Han var väldigt kallblodig. Han kunde skilja på risker och intryck. Känslor som oro och ångest är meningslösa i bergen – de kommer inte att skydda dig. Att känna ovisshet, däremot, är en helt annan sak.

Enligt Viviane Seigneur blir klättrare som accepterar tanken att vad som helst kan hända mer flexibla. För Tomas och Tormod var just den känslan också en drivkraft. De visste att de hade kapaciteten att åka ner för Everests nordsida, men de kunde aldrig vara säkra på att lyckas. Däri låg utmaningen – till skillnad från en aningslös chansning som att kasta sig utför Niagarafallen i en tunna.

– Du kan aldrig lova sponsorer att du ska nå ditt mål, säger Tormod Granheim.

Isomras omkom en av hans och Tomas kollegor från Bergansteamet, Rolf Bae, på K2. I en diskussion om sponsring i norska A-bladet menade professor Alexander Cappelen, expert på etik och ekonomi, att det är oförsvärligt att sponsra så riskabla aktiviteter. Att sponsorererna har ett ansvar.

Tormod Granheim menar att det ansvaret bara existerar i teorin. Han har aldrig diskuterat etiska frågor med sponsorer, och inget av de företag som tackade nej till Everest-projektet hänvisade till riskerna.

– De menade snarare att chanserna för att vi skulle komma upp på Everest och köra ner på skidor var för små. Det vara bara ett eller två företag som sade att de inte ger sig in i Extremsport, och det var amerikanska firmor, säger Tormod Granheim.

Bergans, Silva och M2 är alla övertygade om att de inte fick Tomas Olsson till att ta större risker än han var beredd att ta. Ingen tror heller att de hade kunnat stoppa Tomas från att åka, ens om de hade velat. Framför allt inte Tomas familj.

– Han hade bestämt sig. Han skulle genomföra det om så sponsorererna hoppade av, säger Hanne.

– Vi får ofta frågan om vi ångrar att vi släppte iväg honom, säger Stefan Olsson. Men nej, det var hans grej helt och hållet. Han älskade att hålla på med sina expeditioner och sitt projekt. Det slog mig aldrig att försöka stoppa honom. Jag ville inte stoppa honom.

Stigen snirklar sig upp för en kulle och efter ett hundratal meter stannar Hanne. Från den mossbelupna slänten sticker toppen av en rejäl stenbumling upp. Inskriptionen lyder: »Tomas Olsson 1976–2006.«

Hanne berättar att de letade länge i skogen innan de hittade just den här. Hon böjer sig ner och drar sakta med handen över den bulliga stenen.

– Det är som en liten kulle här, som ett litet berg.

Ola Sandstig är frilansjournalist och klättrare från Göteborg, och har tidigare skrivit för bland annat Alpinist och svenska Outside.

Fredrik Schenholm är äventyrsfotograf från Göteborg och medverkar i tidningar som Brant och amerikanska Outside.

SÖN
7
DEC

Downhillmässan i Umeå, en av Sveriges största skidmässor. Den världsledande ISPO-mässan i München hålls mellan den 1 och 4 februari, 2009.